

De onbevangen blik

- Een literaire vossenjacht
- De wereld in de roman
- Wetenschapsgeschiedenis
- Koorddansen

Een literaire vossenjacht

- Van Aesopus en Reynaert tot Louis Paul Boon: de vos als fabeldier

- Van Jean de la Fontaine tot Hans Teeuwen: de vos als sprookjesdier

- Vossen in de moderne literatuur

Een literaire vossenjacht

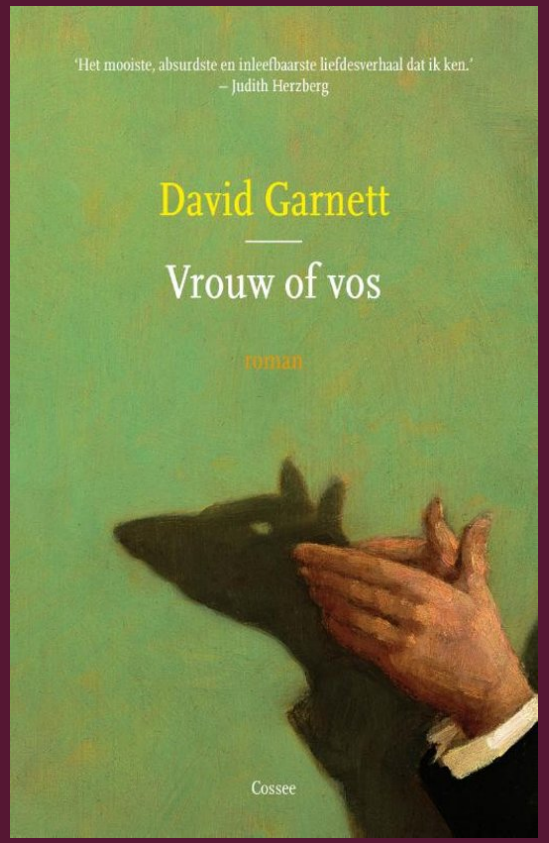

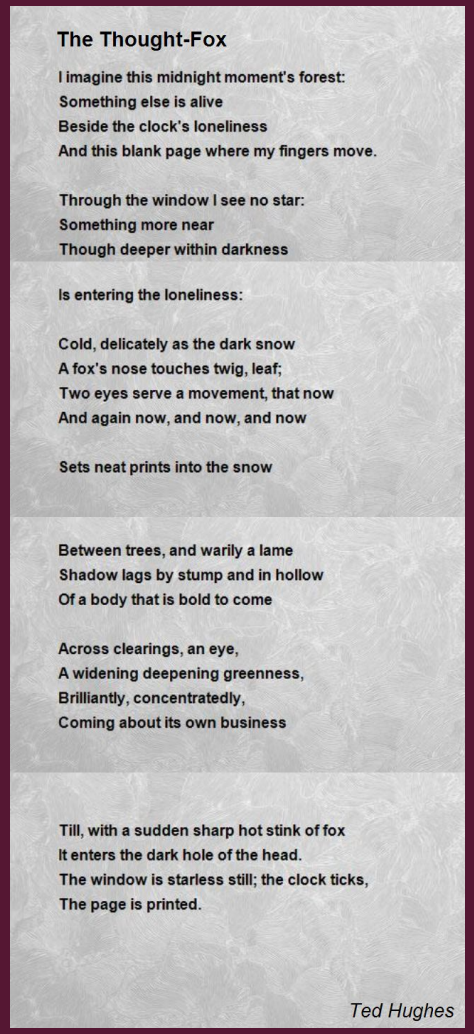

Een literaire vossenjacht

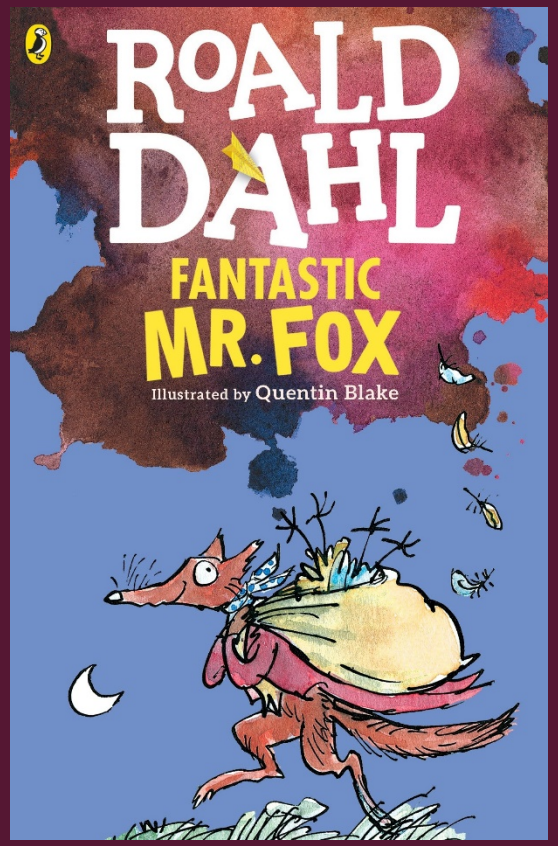

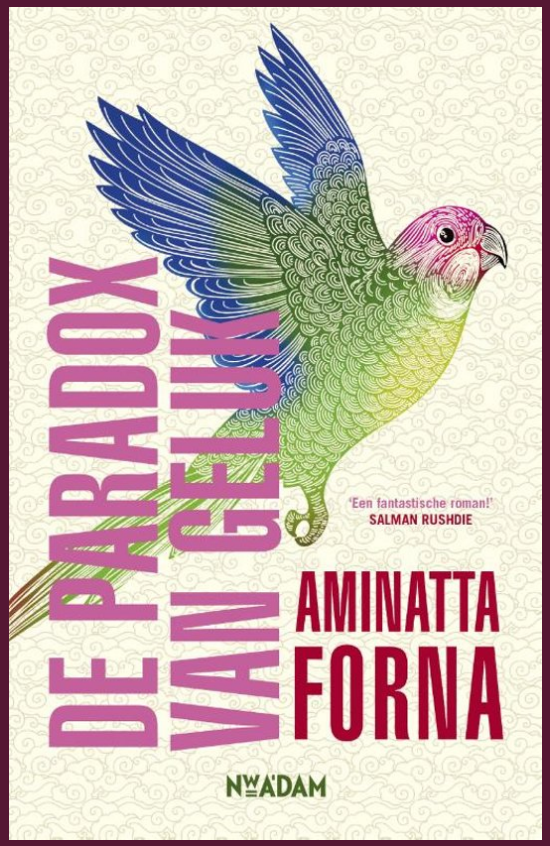

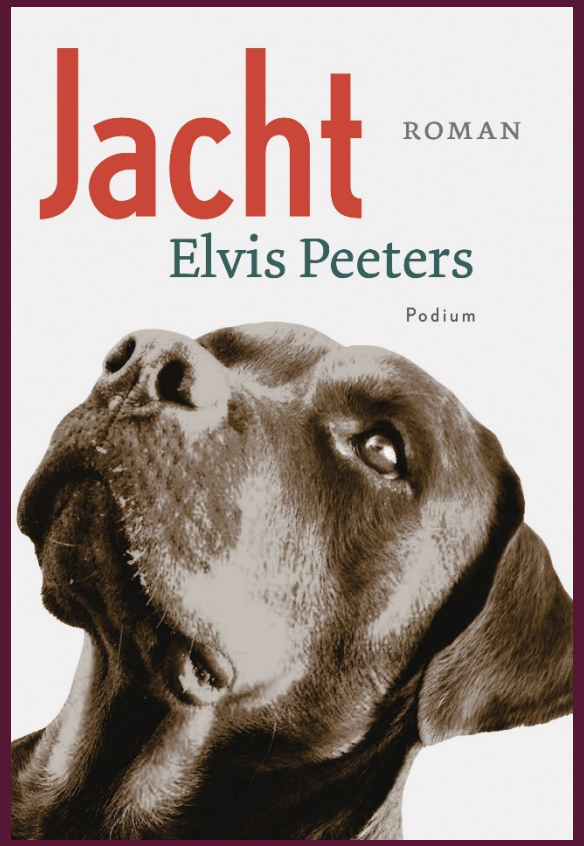

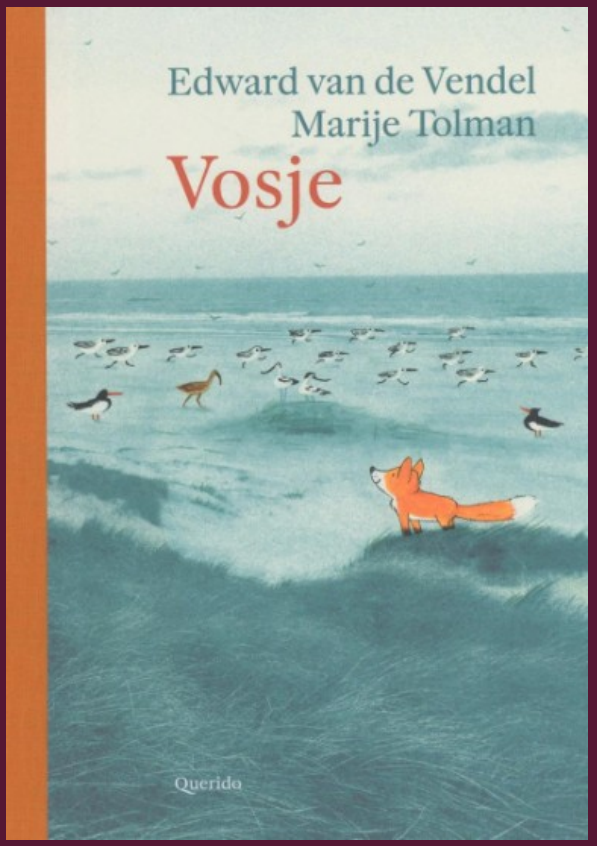

Een literaire vossenjacht

- Antropomorfische vossen: listig, zelfstandig, wijs, veranderlijk, ontregelend

Het drievuldig visioen

‘Midden op de weg zat een dier. Jong, pluizig en met grote droomogen vol nieuwsgierigheid en spanning over alles in de wereld om hem heen. De drie reizigers in de auto zagen de vos tegelijkertijd en werden zich gedurende een ultrakort ogenblik heftig bewust van de emotie die deze barrière bij ieder van hen voortbracht.’ [39]

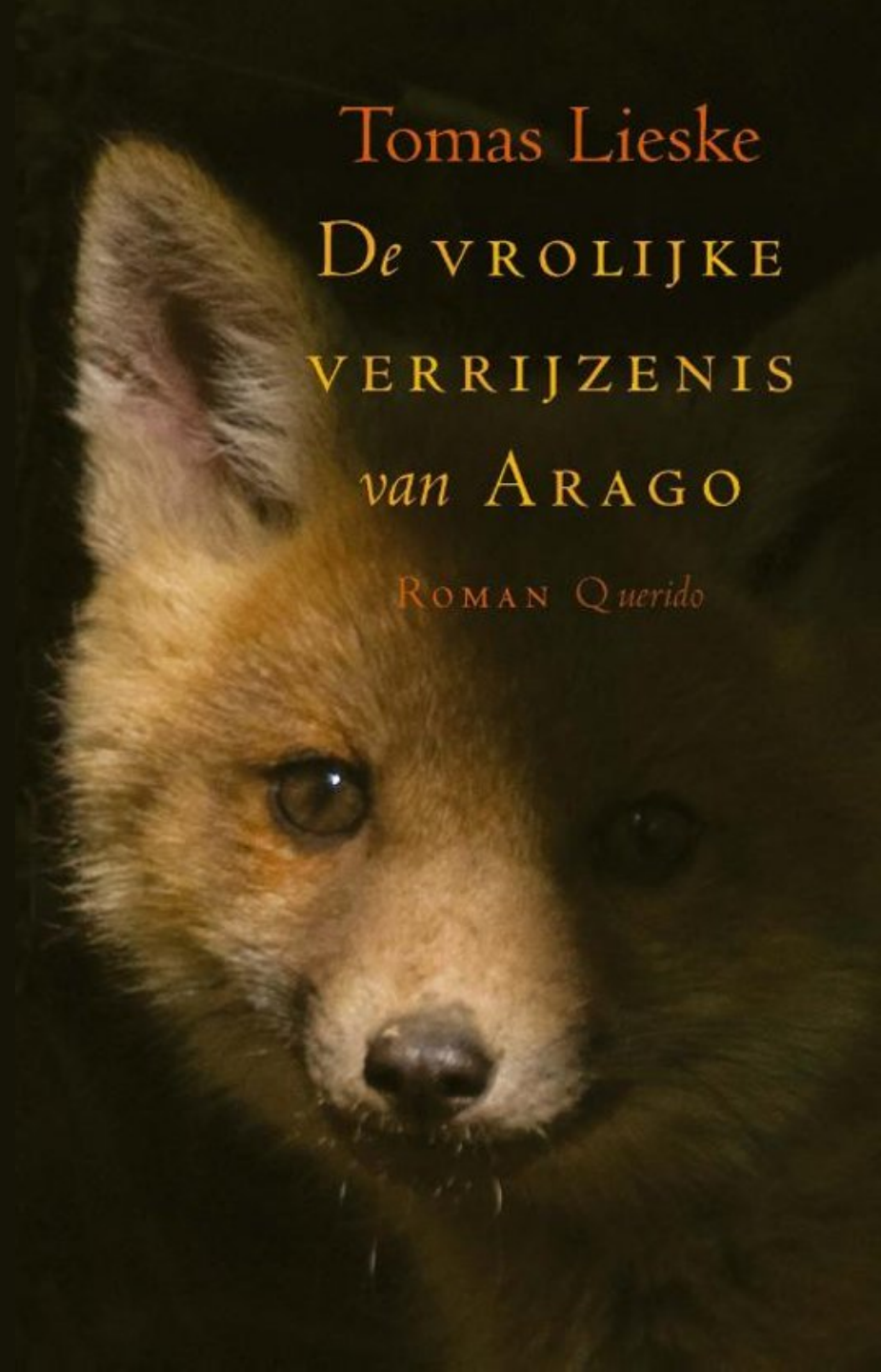

De wereld in de roman

- Het verhaal van Joys [Joyce] Bianca Pacqué in 1999
- Het verhaal van Lise Werner in 1922-1924

- Grensgebieden en grensoverschrijding:

    - Historisch
    - Geografisch
    - Epistemologisch

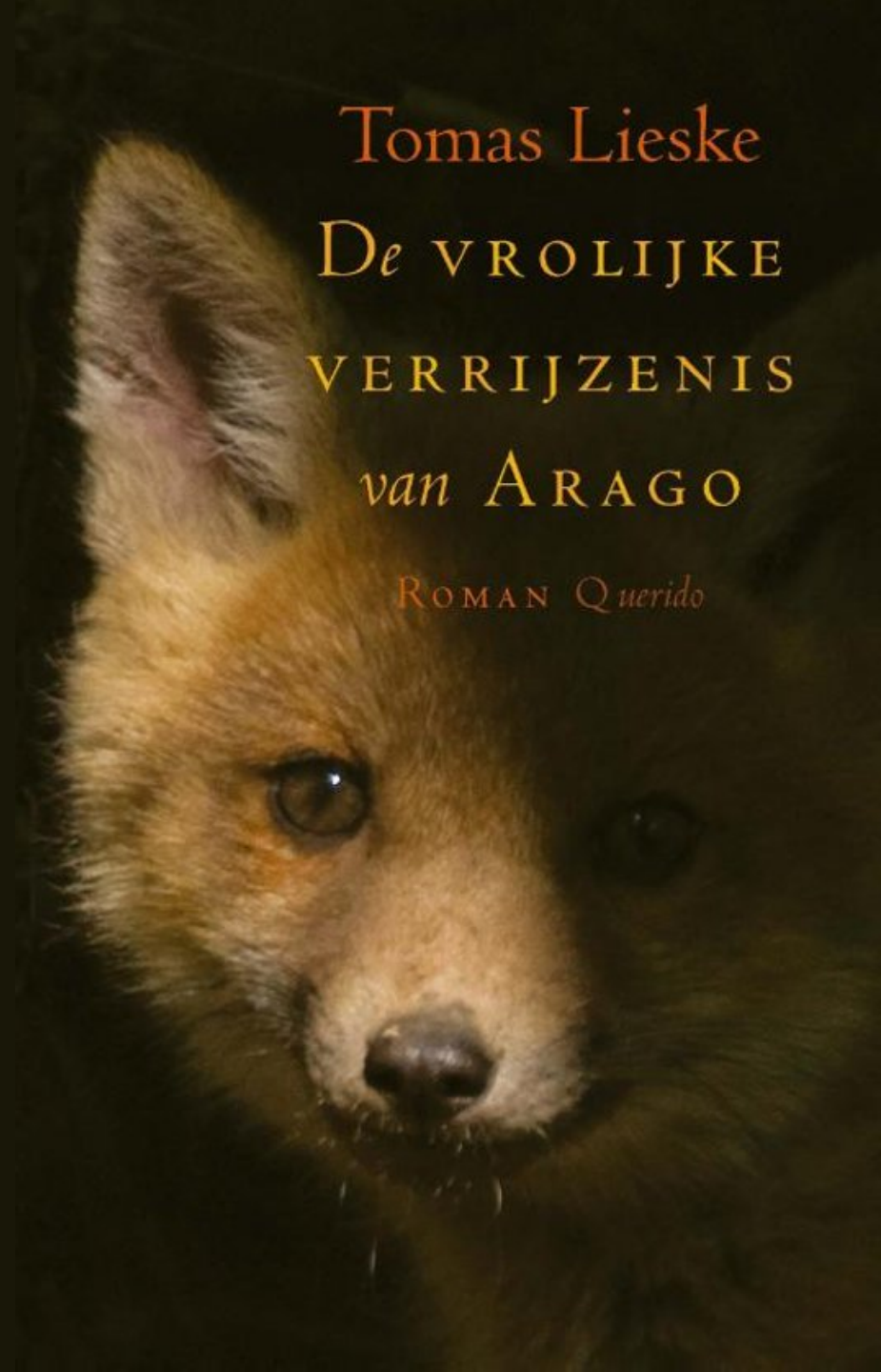

Historisch: verleden en toekomst

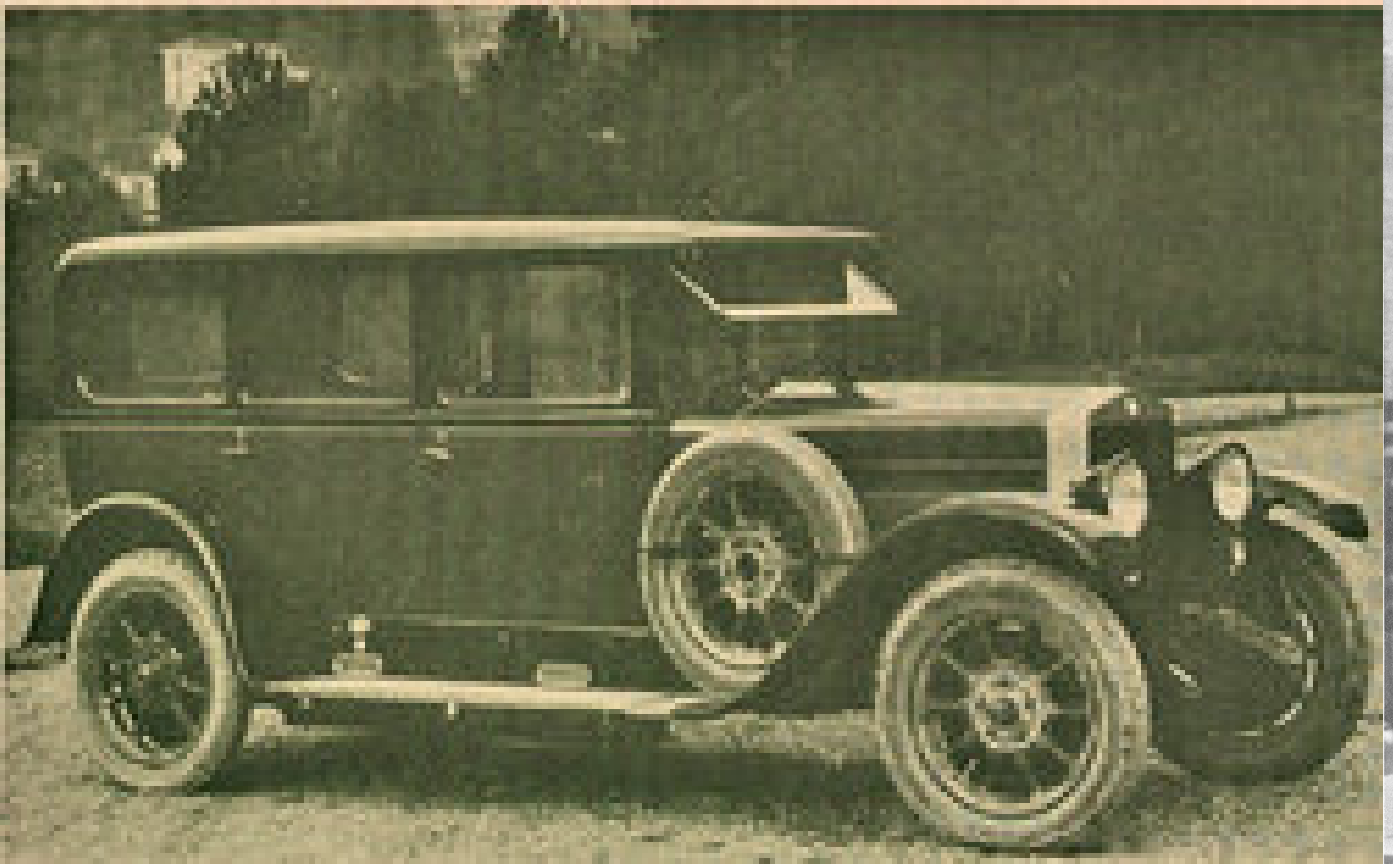

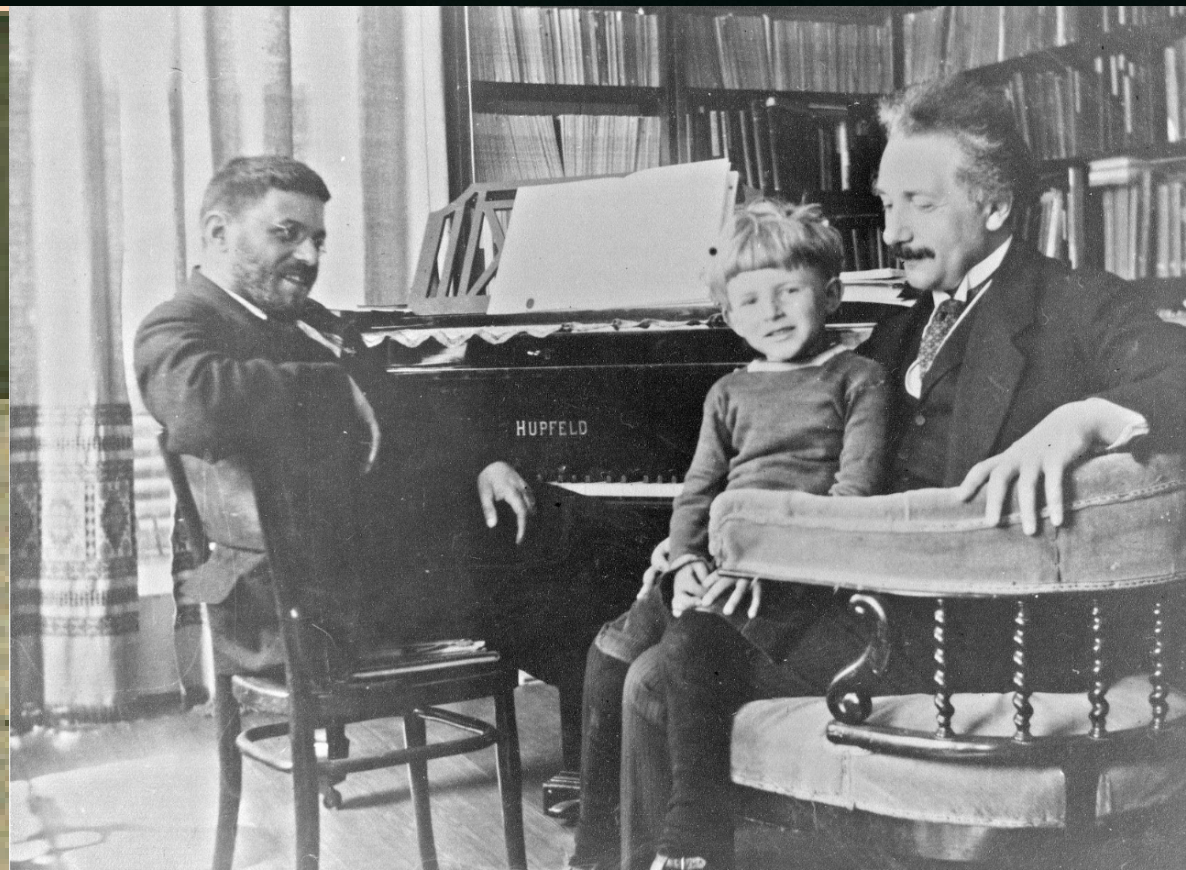

Geografisch: grensgebieden

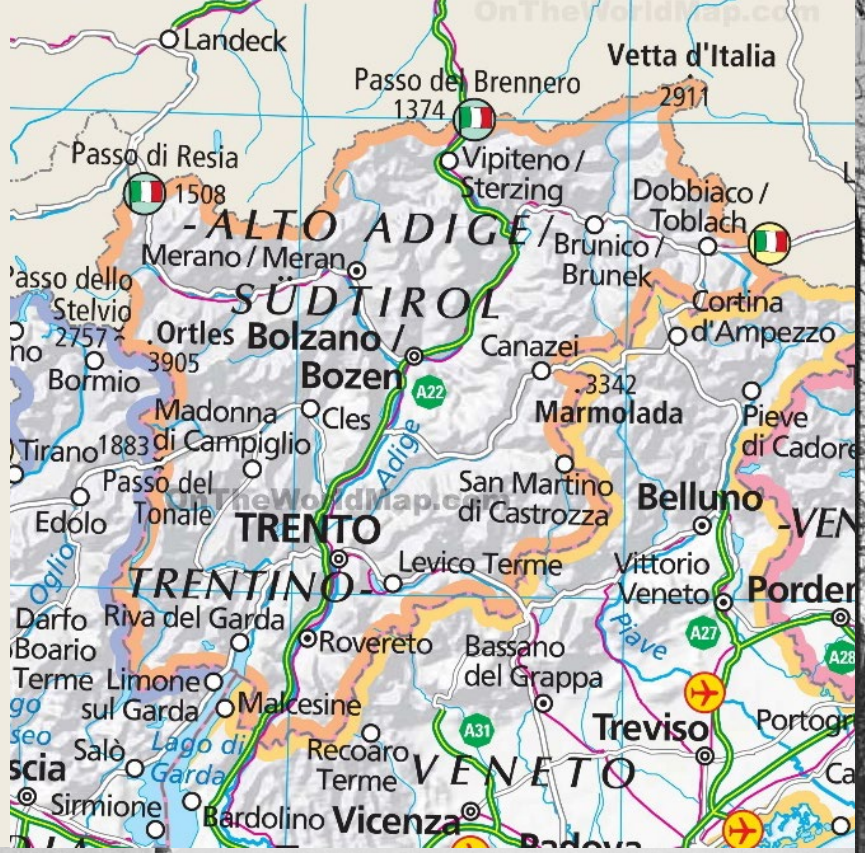

Epistemologisch: grenzen van het kenvermogen

- Ouverture, 1924

‘Niels is een tovenaar, vindt Paul, en hij is in staat onmogelijke ideeën bestaanbaar te maken en tot levend bestaan te denken met zijn krankzinnige voorstellingsvermogen.’ [8]

De melodie van het denken: *mogelijkheidszin* als denkstijl

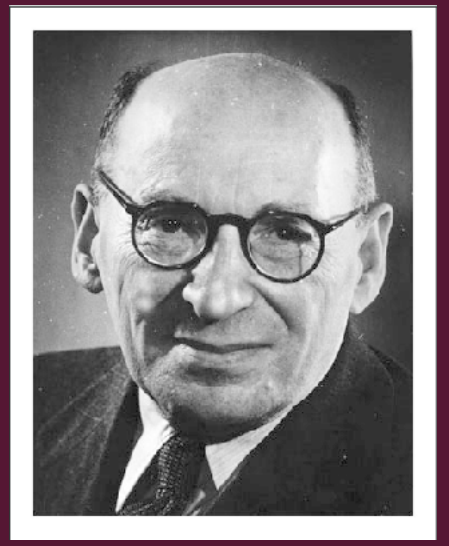

Ludwik Fleck (1896-1961)

De melodie van het denken: *mogelijkheidszin* als denkstijl

‘Können wir dann nicht überhaupt ohne ein “Fixum” auskommen? Beide sind veränderlich: Denken und Tatsachen. Schon darum, weil Denkveränderungen in veränderten Tatsachen sich offenbaren und umgekehrt grundsätzlich neue Tatsachen nur durch neues Denken auffindbar sind.’

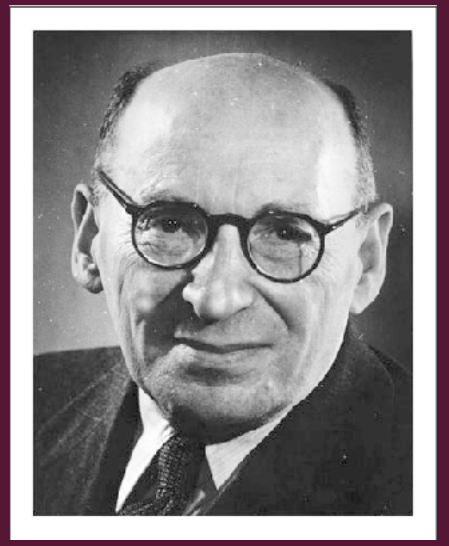

Ludwik Fleck (1896-1961)

Ludwik Fleck, *Entstehung und Entwicklung einer wissenschaftlichen Tatsache. Einführung in die Lehre vom Denkstil und Denkkollektiv* (Basel, 1935)

‘Als werkelijkheidszin bestaat, moet mogelijkheidszin ook bestaan […] Aldus zou de mogelijkheidszin welhaast te definiëren zijn als het vermogen om alles te denken wat evengoed zou kunnen zijn, en om aan wat is geen grotere betekenis te hechten dan aan wat niet is.’

Robert Musil, *Der Mann ohne Eigenschaften* (eerste deel, 1930)

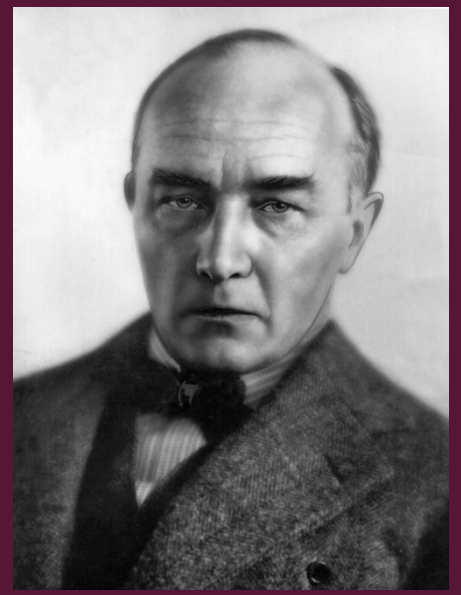

Robert Musil (1880-1942)

‘For [Joseph] Roth as for Wittgenstein, decency (*Anständingkeit*) went hand in hand with a reluctance to make large generalizations and moral judgments about truth, goodness, and beauty. Explanation is the enemy. In both cases the aim is to show rather than tell, to exemplify rather than judge. And thus in *The Radetzsky March*, as in *Tractatus*, “of what one cannot speak, thereof one must be slilent.”’

Marjorie Perloff, *Edges of Irony. Modernism in the Shadow of the Habsburg Empire* (Chicago/London, 2016, 53).

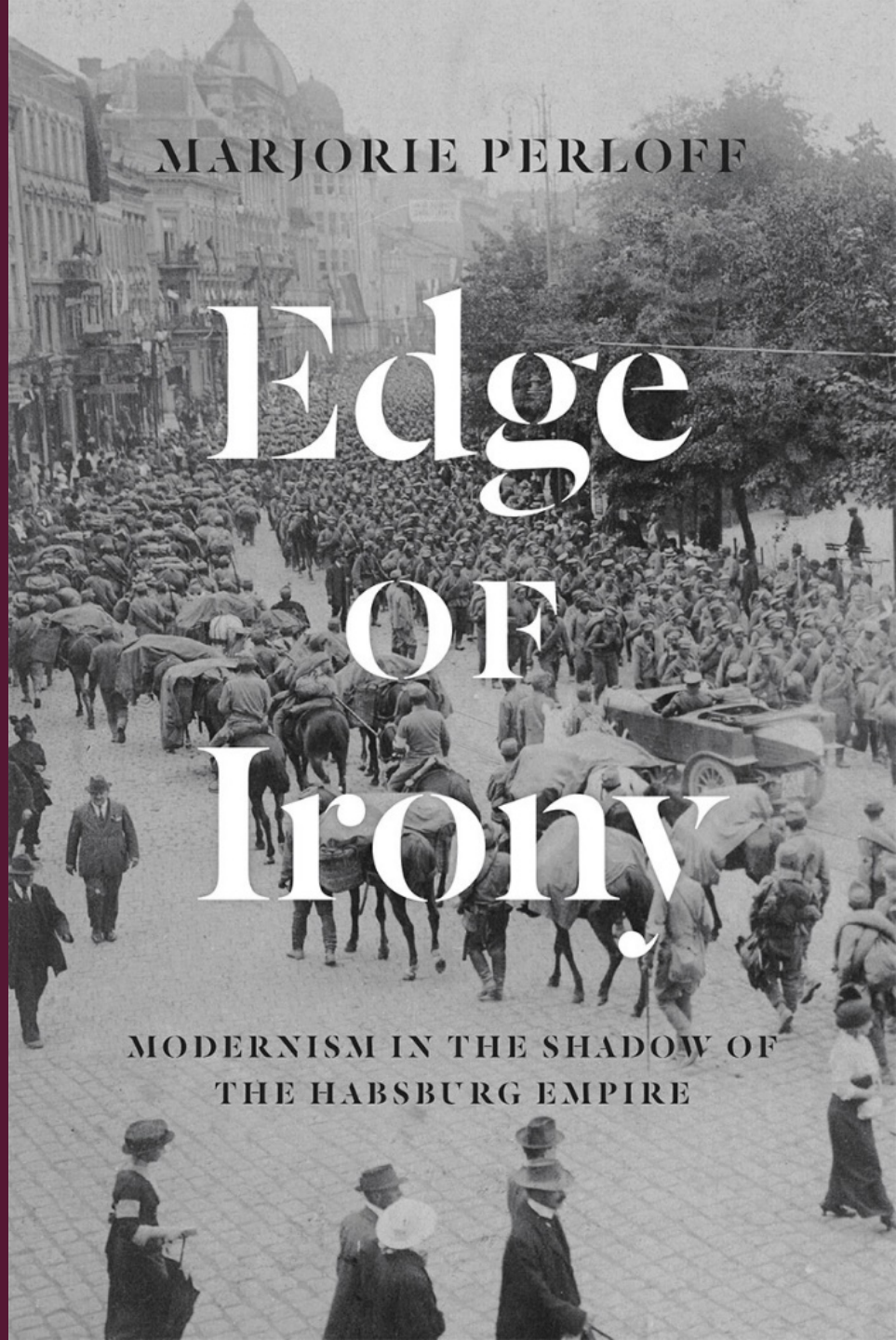

De mogelijkheidszin van Joys/Lise

‘Of lag het ingewikkelder? Had het te maken met de indeling van de wereld in alles wat kan, wat mogelijk is, aan de ene kant en alles wat niet kan, wat onmogelijk is, aan de andere kant? Je zegt zo gemakkelijk: “Dit ene kan wel en dat andere is onmogelijk”, en je laat je leiden door je verstand, terwijl je moet weten dat je verstand niet helemaal betrouwbaar is. Bovendien zeg je gemakkelijk dat iets wat bestaat, belangrijker is dan iets wat niet bestaat. De vraag is op dat klopt.’ [48]

De mogelijkheidszin van Joys/Lise

‘[…] En pas toen we daar wegliepen, ik de bossen in en hij achter mij aan, begreep ik dat de verdeling tussen wat kon en wat niet kon door mij volkomen verkeerd was gemaakt. Je kan beter kijken naar wat belangrijk is en wat niet. En wat belangrijk is, moet op de een of andere manier bestaan. Ook al denk je dat het niet kan.’ [138]

Het huis van de familie Ehrenfest

‘Er werden geen meningen opgedrongen, er werd uitgelegd waarom de een er zus over dacht en de ander zo.’ [131]

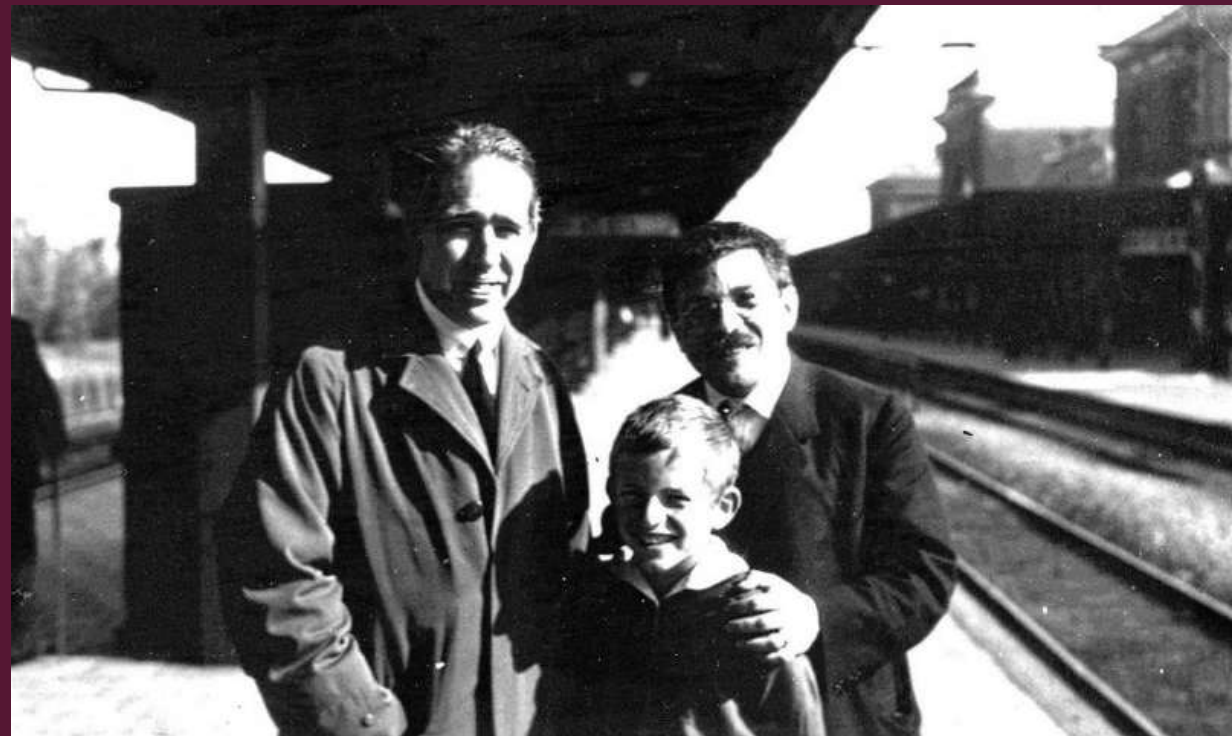

Niels Bohr, Paul Ehrenfest en Paul jr. op station Leiden, 1926.

Mogelijkerwijs

- Tweewereldenstructuur: doorlaatbare wanden – evenwichtskunst

  - De auto (1922)
  - De zonsverduistering
  - Seehotel Schwan
  - Objecten (een kaart, een foto, een tasje met geld, enzovoort)
  - Een beschermengel, een ander, schaduw
  - Evenwichtskunst

4GIFs
.com

Koorddansen

Ouverture, 1924

Koorddansen

Ouverture, 1924

Koorddansen

‘Daarna deed ze iets voor op de evenwichtsbalk,’ herinnerde Roel zich.

‘Welnee, dat was toen niet. Dat vond ik zo’n aanstellerij, die evenwichtsoefeningen.’

‘Ze wou koorddanseres worden.’

‘Wat is dat nou voor beroep?’

‘Angélica, Angélica, kijk, onze dochter huilt. Ze is ontroerd. Je hebt de juiste woorden getroffen’ (p. 212-213).

Koorddansen

‘Precies dit, deze bewondering, deze kring van enthousiaste mensen die haar evenwichtskunst serieus namen, wilde ze ooit bereiken en in zekere zin, hoe dan ook: het was haar gelukt; het was haar wonderbaarlijk gelukt’ (p. 247).

Koorddansen

‘Ze ontvingen me stil aan hun kant. De kant waar ik niet mocht komen van die gozertjes’ (p. 224).

Koorddansen

‘Als de balk slechts enkele centimeters boven de vloer uitstak kon iedereen de overtocht volbrengen, maar wanneer een balk van exact diezelfde breedte aangebracht was op tien meter boven de grond [...], ja op die hoogte vereiste het lopen over die balk stalen zenuwen en een totale ontkenning van de val in de diepte. Dat had te maken met inbeelden en denken. Dat was dus lopen met je hersens. Of lopen in je hoofd in plaats van lopen in de ruimte’ (p. 192).

De glimlach van Simone: geluk

‘Heel wat keren tijdens haar leven met Smoet schoot die glimlach in haar gedachten omhoog en heel wat keren tijdens haar leven daarna zonder Smoet. En via Lise plantte die glimlach zich op mysterieuze wijze ook in het geheugen van dat vreemde weerbarstige kind in Alto Adige wat de wispelturige, zwaar beschadigde vijftienjarige de moed gaf de laatste dagen in dat verre ziekenhuis tegemoet te zien met het volledig inzetten van haar dappere fantasie’ (p. 193).

Verder lezen

- Janine R. Mooij, *De vrolijke verrijzenis van Arago – Tomas Lieske*. Leeswijzer Stichting Senia, 2019

- Willem Goedhart, *De vrolijke verrijzenis van Arago*. Leeswijzer SLD, 2019

